

BOMEN VOOR KOEIEN

*Het eindverslag
van de campagne*

“Ik weet: ’t gebeurt, maar ik vind het niet kunnen,
Dat wij dieren het licht in hun ogen misgunnen.
Plant duizenden bomen, liefst brede en hoge
En gun een koe de schaduw in haar ogen.”

*Ivo de Wijs,
voor Bomen voor Koeien*

EINDVERSLAG

BOMEN VOOR KOEIEN

Juni 2024

Bomen voor Koeien was een campagne van Stichting wAarde, Vroege Vogels en Landschappen.NL en de vele, vele Nederlanders die aan de campagne mee doen. Samen zetten wij ons in voor een mooi, dier- en klimaatvriendelijk landschap. Wij plantten bomen op en langs weilanden, waaronder koeien, paarden en schapen op warme zomerdagen in de schaduw kunnen staan.

De campagne is inmiddels afgerond.
Dit is het eindverslag van de campagne.

www.bomenvoorkoeien.nl

*Fotocollage omslag:
Suggestie en Illusie*

INLEIDING

Berg en Dal, juni 2024

De campagne Bomen voor Koeien startte in het 2000. BNN/VARA's Vroege Vogel Carla van Lingen zat aan de keukentafel bij Rosalie Sprooten te praten over de koeien die ze buiten in de brandende zon hadden zien staan. Hoe die dieren daaronder te lijden hadden. Waarom er toch geen schaduw was.

'Daar moeten we toch iets aan doen,' zei Carla, dagen later, tegen mij.

'Kun jij niet iets bedenken?'

En zo begonnen we, heel simpel en zonder al teveel verwachtingen, certificaten uit te geven.

Niemand, echt niemand had toen kunnen bedenken dat zoveel mensen zouden meedoen.

Duizenden mensen kochten certificaten, en maakten zo de aanplant mogelijk.

Bekende en betrokken Nederlanders sloten zich bij de campagne aan. Koos van Zomeren hielp mee. Ivo de Wijs deed mee. En toen in maart 2005 het 50.000e certificaat werd gekocht, ontving 'Bomen voor Koeien' zelfs de felicitaties van Nobelprijswinnares Wangari Maathai, uit Kenya, die later ook beschermvrouwe van de campagne zou worden.

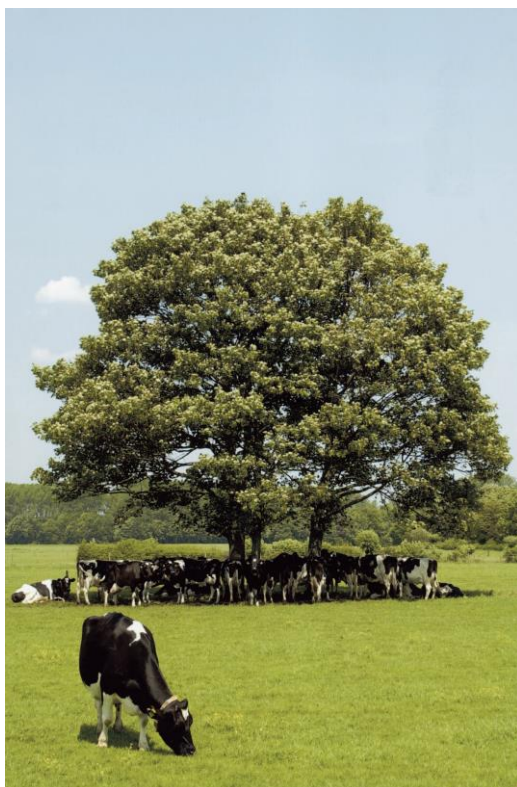
Inmiddels zijn we 24 jaar verder en hebben duizenden mensen en organisaties aan de campagne gedoneerd in de vorm van aanschaf van certificaten. Dit gebeurde vaak met hartverwarmende mails waaruit veel betrokkenheid sprak.

Doneren is niet langer mogelijk.

De campagne Bomen voor Koeien is bij deze afgerond.

Voor u ligt het eindverslag, met daarin een overzicht van het doel en de werkwijze van de campagne en vooral van alle boompjes die mede dankzij uw bijdragen zijn aangeplant. Met onze welgemeende dank aan iedereen die hieraan bijgedragen heeft!

*Thomas van Slobbe,
namens het hele campagneteam.*

DIER- EN KLIMAATVRIENDELIJK

Vroeger stonden in ieder weiland heggen, bosjes en mooie, oude bomen. Rond het middaguur kon je de koeien, schapen en paarden vredig in de schaduw hun 'siësta' zien houden. Tegenwoordig zie je bijna alleen nog kale, door prikkeldraad begrensde, onherbergzame grasvlaktes.

Veel dieren hebben hieronder te lijden.

Tal van prachtige bomen en struiken, die van oudsher in Nederland voorkwamen, zijn bijna uitgestorven (zoals de wilde appel, de mispel, de wilde peer en de kleinbladige linde). Terwijl bomen, zeker nu, in tijden van klimaatverandering, zo belangrijk zijn.

Wij hebben gepleit voor een mooi dier- en klimaatvriendelijk landschap, met luwteplaatsen, schaduwbomen, heggen en ecologisch beheerde bermen.

Dat lukte niet van de ene op de andere dag - boompjes groeien langzaam en er kan nog heel wat geplant worden - maar samen zijn we een heel eind gekomen.

Foto: Goos Bronkhorst

HET PLANTEN VAN DE BOOMPJES

HOE?

De aanplant gebeurde in goed overleg met boeren. Deze boeren stelden zich garant voor goed, meerjarig onderhoud van alle aangeplante boompjes op hun land, zodat het grazend vee er ook echt, vele jaren, wat aan heeft. Daarbij golden de volgende vijf regels:

- bomen en struiken van inheemse herkomst;
- passend in het landschap;
- deels aanplant van jong 'bosplantsoen', deels oudere boompjes;
- per locatie een goede balans tussen het aantal boompjes en het aantal koeien;
- aanplant in of langs weilanden, zodanig dat de boompjes goede schaduwplekken voor het grazende vee opleveren.

WAT?

Binnen de campagne Bomen voor Koeien werkten wij met de volgende boomsoorten: Appel, Bittere Wilg, Boswilg, Drents Krentenboompje, Eenstijlige Meidoorn, Egelantier, Gelderse Roos, Gele Kornoelje, Geoorde Wilg, Gewone Beuk, Gewone Es, Gewone Esdoorn, Grauwe Wilg, Grijsze Wilg, Haagbeuk, Hazelaar, Hondroos, Hulst, Inlandse Vogelkers, Kardinaalsmuts, Katwilg, Koraal Meidoorn, Laurierwilg, Lijsterbes, Peer, Pruim, Ratelpopulier, Rode Kornoelje, Ruwe Berk, Schietwilg, Sleedoorn, Steeliep, Trosulier, Tweestijlige Meidoorn, Veldesdoorn, Vlier, Vuilboom, Wegedoorn, Wilde Appel, Wilde Liguster, Winterlinde, Zachte Berk, Zoete Kers, Zomereik, Zomerlinde en Zwarte Els.

HOEVEEL?

In 2023, het laatste jaar van de campagne, werden 7.061 certificaten gekocht. Daarnaast moesten nog 551 boompjes worden aangeplant. Dit als gevolg van de 551 certificaten die zo laat in het jaar 2022 zijn gekocht, dat de daarbij behorende boompjes in het dan lopende plantseizoen niet meer konden worden besteld en geplant. Dit alles maakt dat er in totaal nog **7.612** boompjes konden worden aangeplant. In het afgelopen plantseizoen (november 2023 - maart 2024) zijn daarvan 4.462 boompjes geplant. De laatste 3.150 boompjes worden aanstaand plantseizoen geplant.

In het verleden waren reeds 134.811 boompjes geplant. Met de nu geplante extra 4.462 boompjes en de aanstaand plantseizoen te planten 3.150 boompjes komt het totale resultaat van de campagne, mede dankzij uw betrokkenheid, op maar liefst **142.423** bomen. Dat is een resultaat om trots op te zijn!

WAAR?

Wij streefden naar een evenwichtige verdeling van de aanplant in het hele land. Veel boeren wilden graag meedoen aan de campagne, maar hadden er moeite mee als er mensen op hun erf kwamen kijken omdat de dieren dan onrustig worden. Daarom is afgesproken dat wij hun namen en de exacte plantlocaties vertrouwelijk zouden houden. Op bijgaande kaart is aangegeven hoe de aanplant over de verschillende regio's verdeeld is.

VERDELING PER REGIO

VAN ALLE 142.423 'BOMEN VOOR KOEIEN'¹

¹ Dit genoemde aantal is inclusief de laatste 3.150 boompjes die aanstaand plantseizoen (2024-2025) conform contractueel vastgelegde afspraken nog in de regio's Noord en Oost worden geplant.

IN GESPREK MET BOER EN MEDIA EN POLITIEK

De campagne Bomen voor Koeien deed meer dan alleen het planten van bomen. Wij waren voortdurend in gesprek met boeren en de politiek. We schreven brieven, mails en voeren telefoongesprekken.

Daarbij hebben we in 2021 een meldpunt ingesteld. (www.bomenvoorkoeien.nl/meldpunt). Op dit meldpunt kon iedereen ons laten weten wanneer en waar men koeien, paarden of schapen zonder schaduw in een wei ziet staan. Bij een temperatuur van 30°C of meer. Van deze meldingen hebben wij (zonder daarbij namen en adressen van boeren te noemen) een overzicht gemaakt dat aan agrariërs en aan de politiek is voorgelegd.

Al met al hebben we zo keer op keer de dialoog gezocht. Met wisselend succes.

AGRARIËRS

Veel boeren die door ons benaderd zijn, stonden open voor gesprek. Niet allemaal. Helaas waren er nog steeds een aantal boeren die alle aandacht voor het dierenwelzijn overdreven vonden, en waarmee verder overleg geen zin had..

Veel boeren gaven aan dat ze zelf ook graag zien dat hun koeien een goed leven hebben. Ze willen investeren in het dierenwelzijn, maar niet tegen elke prijs. Een aantal van hen hadden goede argumenten om niet mee te doen. Anderen deden graag mee en spraken ook hun waardering uit voor de betrokkenheid van alle deelnemers die hadden bijgedragen door certificaten te kopen.

Belangrijk voor het succes van de campagne was het feit dat LTO Nederland, meteen al bij aanvang van de campagne, zijn steun voor de campagne uitgesproken heeft. LTO heeft zich ook ingezet voor een hitteplan voor vee. Dat is mooi, maar - in onze ogen - niet genoeg.

POLITIEK

In reactie op ons schrijven met het overzicht van meldingen, heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ons namens de minister een brief gestuurd, waarin de minister stelde dat ze de campagne Bomen voor Koeien een mooi voorbeeld vond van initiatieven om het dierenwelzijn tijdens hete periodes te borgen.

De minister liet ons daarbij weten dat de Tweede Kamer, vier weken na ontvangst van onze brief, een motie heeft aangenomen waarin wordt gevraagd om een Plan van Aanpak met betrekking tot hittestress bij landbouwhuisdieren.

Voorgenomen initiatieven op het gebied van dierenwelzijn zijn inmiddels (in 2023 en 2024) door de Tweede Kamer helaas weer afgezwakt en uitgesteld. Op dit vlak is er nog veel werk te doen.

Dit alles heeft er overigens wel toe bijgedragen dat de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit dierenhouders heeft opgeroepen extra goed te letten op hun dieren. De toezichthouder meldde daarbij extra aandacht te besteden aan toezicht op de regels voor dierenwelzijn tijdens extreem warm weer. En met ingang van 2023 zijn ze extra werk gaan maken van het controleren of kalfjes die buitenstaan, bijvoorbeeld in boxen ofwel iglo's, voldoende worden beschermd tegen temperaturen vanaf 24 graden.

IN DE MEDIA

De inzet en betrokkenheid van BNN/VARA's Vroege Vogels heeft een belangrijke rol gespeeld bij het bereiken van burgers in het hele land. Door deelname aan diverse uitzendingen (en updates in de nieuwsbrief) konden wij velen op de hoogte houden over de voortgang en de stand van zaken.

Met enige regelmaat vroegen wij daarnaast ook aandacht voor de dieren in een krant en op de televisie. Zo was er aandacht voor de campagne in uitzendingen van onder meer KRO's Ontbijttelevisie, SBS6-Journaal, AVRO's 'Alle dieren tellen mee' en TV Gelderland.

En in tal van dag- en vakbladen, waaronder, bijvoorbeeld, in Dagblad Trouw op 11 augustus 2022:

“De koe heeft duidelijk te lijden. Haar tong hangt uit haar bek, haar ribben pompen heen en weer, en uit haar ogen....ik kan er geen woorden voor vinden. We kijken elkaar aan. Een adembenemende ontmoeting tussen één levend wezen en een ander. We spreken elkaars taal niet, maar verstaan elkaar in het moment. Misschien moeten we gewoon een koe wat vaker in de ogen kijken. De waarheid onder ogen zien. Het gevoel dat je dan bekruipt, zegt meer dan duizend feiten, rapporten, idealen.”

(Kijk voor het hele artikel op:

<https://www.trouw.nl/opinie/in-onze-boomloze-weilanden-hebben-koeien-het-snikheet~b99249b8/>

Foto: Philip C. Bodifee

HET EINDE VAN DE CAMPAGNE

Nog lang niet alle koeien, paarden en schapen hebben schaduw, en dat maakte het niet eenvoudig om te stoppen. Toch konden we er niet omheen dat het steeds moeilijker werd om – goed verspreid over het land - boeren te vinden, waar we de bomen konden planten. Daarbij kwam dat het ook financieel vrij ingewikkeld werd. De vraag naar bomen is de laatste jaren fors gestegen, en de inflatie liet ook hier zijn sporen na. De boompjes waren inmiddels zoveel duurder geworden, dat het niet of nauwelijks meer uit kon. Zelfs niet nadat wij, om een deel van de prijsverhoging van de boompjes op te vangen, sinds 2022 bij aanplant een beperkte eigen bijdrage van de boeren hebben gevraagd (van gemiddeld € 0,50, per certificaat van € 10,=.)

Dit alles gebeurde in woelige tijden, waarbij er veel binnen de landbouw moest en moet veranderen, en er dus ook veel van boeren werd en wordt gevraagd. De eigen rol van boeren krijgt steeds meer aandacht, en dat kunnen we alleen maar toejuichen. Al beseffen we maar al te goed dat dit voor sommige boeren echt heel moeilijk is.

Aan de koeien ging dit alles helemaal voorbij. Koeien hebben geen weet van politiek, geld of beleid. Die willen gewoon een beetje vriendelijk worden behandeld. En als het 's zomers warm hebben ze er echt behoefte aan om heel simpel buiten in de schaduw te kunnen staan.

Met het einde van deze campagne is nog lang niet alles opgelost. Dierenwelzijn blijft ons aller aandacht vragen.

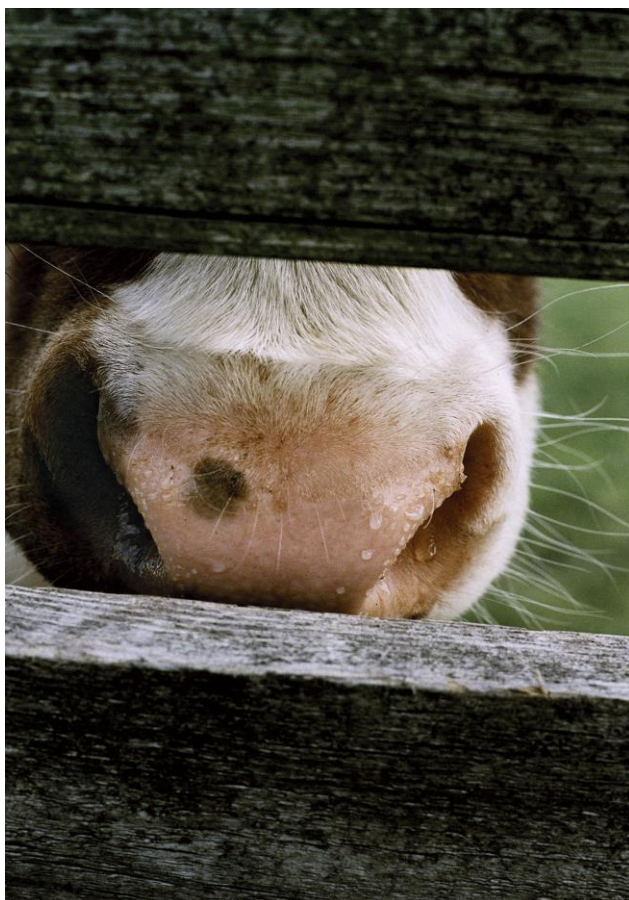

Foto M.L. van der Post

TOT SLOT: EEN WOORD VAN DANK

Alles overziend was de campagne vooral effectief dankzij de betrokkenheid en inzet van heel veel mensen.

Vroege Vogels stond aan de wieg van de campagne en bood af en toe een platform in haar nieuwsbrief en haar uitzendingen voor informatie over de voortgang van de campagne. Zij behield daarbij nadrukkelijk haar journalistieke onafhankelijkheid en bleef op afstand van de praktische uitwerking en organisatie. De Landschappen benaderden de boeren en verzorgden de aanplant, met veel kennis van de landschappelijke waarden in de regio, de behoeften van het vee en de praktische aspecten van de aanplant. En Stichting wAarde verzorgde de algemene opzet en coördinatie van de campagne, de contacten met media en overheden, alsmede de communicatie met alle mensen die certificaten kochten.

Daarnaast hebben veel boeren aan deze campagne meegewerkt. Boeren op wiens grond wij – in goed overleg – de bomen hebben kunnen planten.

En bovenal, dat is toch het belangrijkste, hebben duizenden mensen en organisaties aan de campagne gedoneerd in de vorm van aanschaf van certificaten. Dit gebeurde vaak met hartverwarmende mails waaruit veel betrokkenheid sprak.

Zo werd *Bomen voor Koeien* echt een campagne van ons allemaal. Voor een dier- en klimaatvriendelijk landschap.

Wij sluiten daarom graag af met dank aan iedereen.

Alle deelnemers, heel erg bedankt!

Foto: Ruben Schipper